

Демченко О.П. Моделювання культурно-освітнього простору як умова успішного розвитку дитини з проявами обдарованості / О.П.Демченко // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи» (12-18 травня 2020 року, м. Запоріжжя) [Електронний ресурс]: Електронний збірник наукових праць ЗОШПО – No 4(41) – 2020. – Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1hyiG2Nw74yVtSQxCjsydIgebKyg5HPCN/view>

Демченко О.П.

Демченко Е.П.

Demchenko O.P.

**МОДЕЛЮВАННЯ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ
ЯК УМОВА УСПІШНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ
З ПРОЯВАМИ ОБДАРОВАНОСТІ
МОДЕЛИРОВАНИЕ КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО
ПРОСТРАНСТВА КАК УСЛОВИЕ УСПЕШНОГО РАЗВИТИЯ
РЕБЕНКА С ПРОЯВЛЕНИЕМ ОДАРЕННОСТИ
MODELING OF CULTURAL AND EDUCATIONAL SPACE
AS A CONDITION FOR SUCCESSFUL CHILD DEVELOPMENT
WITH MANIFESTATIONS OF GIFT**

Анотація. Показано значення соціального чинника в реалізації дитячої обдарованості як потенціалу в сталу характеристику дорослої людини. Проаналізовано проблему створення культурно-освітнього простору для розвитку обдарованості та визначено його параметри. Представлено авторське бачення феномену культурно-освітнього простору для розвитку дітей з проявами різних видів обдарованості. Визначено важливість спеціальної

підготовки майбутніх педагогів, оволодіння ними відповідними знаннями і вміннями.

Ключові слова: обдарованість, обдарована дитина, простір, культурно-освітній простір для розвитку обдарованості дітей.

Аннотація. Показано значення соціального фактора в реалізації дитячої одареності як потенціала в постійну характеристику дорослого людини. Проаналізована проблема створення культурно-освітнього простору для розвитку одареності і визначені його параметри. Представлено авторське бачення феномена культурно-освітнього простору для розвитку дітей з проявами різних видів одареності. Визначено важливість спеціальної підготовки майбутніх педагогів, оволодіння ними відповідними знаннями і вміннями.

Ключевые слова: одаренность, одаренный ребенок, пространство, культурно-образовательное пространство для развития одаренности детей.

Abstract. The importance of the social factor in the realization of children's giftedness as a potential in a permanent characteristic of an adult is shown. The problem of creating a cultural and educational space for the development of giftedness is analyzed and its parameters are determined. The author's vision of the phenomenon of cultural and educational space for the development of children with manifestations of various types of giftedness is presented. The importance of special training for future teachers, their mastery of the relevant knowledge and skills are determined.

Key words: giftedness, gifted child, space, cultural and educational space for the development of gifted children.

Протягом декількох століть у психолого-педагогічному дискурсі однією з актуальних є теорія обдарованості, дослідження якої активно продовжується і в останні десятиріччя. Узагальнення наукового фонду дозволяє виділити дві

важливі тенденції в розробці обдарованості. З одного боку, продовжується: систематизація наявних концепцій і підходів до пояснення такого феномену, виділення етапів, напрямів її вивчення тощо. З другого боку, спостерігається; збільшення векторів досліджень у цій науковій сфері, зокрема, пов'язаних з поясненням обдарованості як асинхронного розвитку, визнанням обдарованих дітей як особистостей з особливими освітніми потребами, розширенням кола осіб, яких вважають обдарованими; визначення чинників, сприятливих для розвитку здібностей і реалізації потенціалів обдарованої дитини тощо. Так, проводяться наукові розвідки, присвячені з'ясуванню вікових особливостей прояву ознак обдарованості (Н.Дружинін, Н.Лейтес, М.Холодна, В.Шадріков та ін.); визначенню співвідношення когнітивних і особистісних чинників розвитку обдарованості (Г. Айзенк, Д. Гоулман, Ке де Врі, Р. Пономарева-Семенова, Є.Худобіна та ін.); розробці психологічних засад моделювання сприятливих умов для розвитку дітей і молоді з різними типами обдарованості (І.Карабаєва, Д.Корольов, М.Мельник, О.Науменко, О.Нечаєва, М.Янковчук та ін.).

Ознаки різних видів обдарованості вже проявляються в дошкільному віці. Оскільки обдарованість дитини вважається її потенціалом, який може бути / не бути реалізованим, більш коректним в оцінці особистості є термін «дитина з проявами обдарованості», а не «обдарована дитина». Тому вважаємо, що, з одного боку, необхідно якомога раніше виявляти потенційно обдарованих дітей та створювати умови для розвитку їхніх здібностей. З другого боку, батькам і педагогам не варто навішувати дитині з ранніх років «ярлик вундеркінда», формувати образ «зоряного малюка», протиставляти іншим («звичайним дітям») тощо. Якщо на наступному віковому етапі така дитина «зрівняється» в розвитку з однолітками, або дехто з ровесників покаже більші досягнення, то це може зумовити в неї високий рівень фрустрації чи ригдності, емоційну нестабільність, депресивність та інші складні психологічні стани [3].

На думку, О.Щебланової [6], *дитяча обдарованість* – це потенційні можливості дітей, які будуть реалізовані залежно від багатьох сприятливих чинників, зокрема, соціального оточення. Загальну обдарованість дітей вона

пояснює як високий творчий потенціал – єдина та цілісна характеристика дитини, що складається в процесі її психічного розвитку як результат системної взаємодії особистісних властивостей і умов оточення, яка є особливо сприятливою внутрішньою передумовою подальшого розвитку.

Умови, в яких виховується обдарована особистість, потрібно коригувати та употужнювати їхній освітньо-розвивальний потенціал. У такому контексті мова йде про «простір» як педагогічний конструкт, результат професійної діяльності вихователів і вчителів. За основу візьмемо наукову позицію (Н.Боритко, Л.Новикової, Н.Селіванової та ін.), згідно якої виховний простір створюється в межах середовища завдяки його педагогізації. Під виховним простором розуміється структурована система педагогічних чинників і умов становлення дитини.

Як бачимо, середовище набуває ознак виховного простору в результаті актуалізації потенційно існуючих у ньому ресурсів. Він не формується стихійно і не може декларуватися формально, а є результатом спеціальних дій вихователів у середовищі. Перетворення середовища у виховний простір не лише підвищує його педагогічний потенціал, але і створює можливості ефективніше управляти об'єктивно існуючими умовами. Проте формування виховного простору в межах середовища є складним видом професійної діяльності, який можуть успішно здійснювати спеціально підготовлені педагоги, з демократичними цінностями [5] та сформованою інноваційною культурою [1].

Своєрідність формування освітнього середовища зумовлена неповторністю дошкільного дитинства як особливого періоду становлення особистості, специфікою соціокультурної ситуації розвитку сучасної дитини в умовах ЗДО, її особливостями і потребами. Так, К.Крутій [4] пояснює суть «розвивального освітнього середовища», яке створюється в закладі дошкільної освіти, як спеціально змодельовані умови, що забезпечують різні варіанти вибору шляху розвитку і дорослішання особистості. Узявши за основу формування авторського підходу погляди дослідників [4 та ін.], культурно-

освітній простір для розвитку обдарованості пояснюємо [3] як інтегральний педагогічний конструкт, що об'єднує різнорівневі соціально-культурні та навчально-виховні *умови*, природні та спеціально змодельовані, педагогічно структуровані та впорядковані; *комплекс можливостей*, які сприяють формуванню суб'єктності особистості з проявами обдарованості в процесі розвитку здібностей і творчості, досягнення високих результатів у різних видах діяльності та задоволення екзистенціальних потреб.

Авторське бачення феномену культурно-освітнього простору для розвитку дітей з проявами обдарованості та визначення його параметрів [3] розробляється на основі особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до побудови педагогічних систем. Це вимагає моделювання таких умов для здібних дітей, інтегральним показником якості яких є здатність забезпечити їм систему можливостей для переходу дитячої обдарованості з потенціалу в сталу характеристику дорослої особистості, ефективного саморозвитку і досягнення успіхів у діяльності. Для ефективного моделювання такого простору визначено його параметри як психолого-педагогічні координати, на які треба орієнтуватися [2]: включеність у регіональний контекст і оптимальна протяжність; системність, багаторівневність і структурованість; інтерактивність і педагогічний альянс усіх суб'єктів простору; суб'єктність обдарованої особистості; високий коефіцієнт культурно-освітньої щільності та подієва насиченість.

Отже, все частіше у контексті теорії обдарованості предметом досліджень стає аспект, пов'язаний зі створенням культурно-освітнього простору, сприятливого для розгортання потенціалів обдарованої особистості, її самореалізації, досягнення життєвого і професійного успіху. Місце, в якому мешкає і виховується дитина з ознаками обдарованості, завдяки своїм культурологічним, освітнім особливостям є природними умовами для розвитку в її здібностей. Створити такі умови можуть спеціально підготовлені педагоги, які оволоділи відповідною компетентністю.

Література

1. Григорович О. Формування інноваційної культури педагога як стратегічна мета національної системи освіти / О.Григорович, О.Демченко Н.Родюк // Рідна школа. – 2018. – №9–12 (1060). – С.32-39.
2. Демченко О. П. До проблеми використання понять «обдарована дитина» і «дитяча обдарованість» у психолого-педагогічному дискурсі / О.П.Демченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук.пр. - Випуск 51. – Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. – С.137-143.
3. Демченко О. П. Створення культурно-освітнього простору для розвитку соціальної обдарованості в регіональному контексті / О. П. Демченко // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наукових праць. – Випуск 45. – Київ-Вінниця, 2016. – С. 19–25.
4. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. / К. Крутій. – К. : Освіта, 2009. – Ч. 1. – 302 с.
5. Лимар Ю.М. Використання філософського діалогу у формуванні навичок демократичного спілкування майбутніх педагогів / Ю.М.Лимар, О.П.Демченко, І.С.Турчина // Інноваційна педагогіка. – 2019. – Випуск 16. – Т. 1. – С. 110-115.
6. Щепланова Е. И. Одаренность как психологическая система : структура и динамика в школьном возрасте : автореф. д-ра психол. наук. / Е.И.Щепланова. – М.2006. – 48 с.